

3 Hoe zit dat met klimaatdukaten?

Er zijn twee manieren om de vraag naar fossiele brandstoffen te verminderen. Belastingheffing op brandstoffen wordt het vaakst geopperd en is het meest voor de hand liggend, maar er zitten haken en ogen aan. Het is niet eenvoudig een belastingtarief te bepalen waarmee het gedrag van de hogere inkomensgroepen verandert zonder dat daardoor onaanvaardbare lasten ontstaan voor de lagere inkomensgroepen. Belastingen worden gemakkelijk slachtoffer van politiek gemanooeuvreer (het kwartje van Kok). En als de prijs van olie en gas stijgt, stijgt de belasting mee, waardoor de situatie alleen maar verergert.

De andere oplossing is rantsoenering. Dit zorgt voor een eerlijke verdeling van fossiele brandstoffen en een teruggang van het totale gebruik. Dit gaat nu heel anders dan met het bonnensysteem van vroeger. Met het voordeel van moderne informatiesystemen...

- ... kunnen rantsoenen elektronisch onder consumenten verdeeld worden;

- ... kunnen ze verhandeld worden; en

- ... kan er een Budget worden bepaald dat vastlegt hoe het verbruik van fossiele brandstoffen (en de uitstoot die daarmee gepaard gaat) tot ver in de toekomst verminderd gaat worden.

Er zijn verschillende verhandelbare rantsoeneringssystemen bedacht. Enkele systemen, met als doel de uitstoot van kooldioxide en andere milieuverontreinigende stoffen door grote bedrijven te verminderen, worden nu al in de praktijk toegepast. Er zijn daarnaast ook al enkele systemen voorgesteld waarin consumenten worden opgenomen in het rantsoeneringsproces.¹ Het ontwerp van één van deze systemen, de Klimaatdukaten, is in detail uitgewerkt.²

Klimaatdukaten zijn bedoeld voor gebruik in de binnenlandse economie en passen binnen een internationaal systeem dat de koolstofuitstoot wereldwijd moet verminderen. Een bekende benadering met betrekking tot internationale handel – Contraction & Convergence genaamd (Inkrimpen en Uitsmeren) – vraagt landen geleidelijk over te gaan (converge) naar een nivo waar het vervuilingsrecht in verhouding staat tot het aantal inwoners van dat land.³

Een ander model – het Oil Depletion Protocol (Olie Uitputtingsprotocol) – zorgt ervoor dat de olieconsumptie geleidelijk vermindert wanneer de voorraden uitgeput raken en ondersteunt daarmee een eerlijke toegang tot de resterende hoeveelheid.⁴

Klimaatdukaten maken het mogelijk ambitieuze internationale doelstellingen nationaal uit te voeren door landen controle te geven over de snelheid waarmee de consumptie van fossiele brandstoffen (olie, gas en steenkool) wordt verminderd, terwijl de beschikbare voorraad eerlijk wordt verdeeld en de prijs flexibel wordt gehouden. We gaan er op dit moment vanuit dat het systeem nodig is om, vanwege het klimaat, de uitstoot van kooldioxide te verminderen, maar het is evengoed geschikt als een manier om olie (en gas) te rantsoeneren als deze bijzonder schaars worden (zie Rantsoenering en Klimaatdukaten, pag. 46).

Hoe Klimaatdukaten werken

Uitgangspunt is het Budget dat de jaarlijkse hoeveelheid koolstofuitstoot bepaalt die de komende twintig jaar wordt toegestaan. Het Budget, dat de Uitgifte bepaalt (het aantal Klimaatdukaten dat per jaar voor de komende twintig jaar wordt uitgegeven), loopt van week tot week door. Onderdeel van de Uitgifte is een onvoorwaardelijke Toekenning voor alle volwassenen; een ander deel wordt verkocht via de Veiling, op dezelfde manier als de uitgifte van schatkistpromessen: de Dukaten worden via banken en andere verkooppunten gedis-

tribueerd onder alle andere energieverbruikers: de industrie en dienstensector en de Overheid zelf. De Dukaten kunnen gekocht en verkocht worden, zodat gebruikers die niet voldoende hebben aan hun Toekenning deze kunnen aanvullen, en gebruikers die hun energieverbruik laag houden hun overschot kunnen verkopen.

Het Klimaatdukatenstelsel is vrijwel automatisch, want vrijwel alle transacties verlopen elektronisch en maken gebruik van technologieën en systemen die reeds in gebruik zijn bij automatische afschrijvingen en pinnen. Het stelsel is zo ontworpen dat het soepel werkt, niet alleen voor mensen die er actief mee bezig zijn, maar ook voor die groep mensen (waarschijnlijk de overgrote meerderheid) die blij is dat het allemaal automatisch via hun pinpas of automatische afschrijving geregeld is, of voor diegenen die niet in staat zijn om hierin een actieve rol te spelen – en ook voor buitenlandse bezoekers die niet over een Dukatenrekening beschikken.

De markt voor eenheden

Laten we nu bij de veronderstelde primaire toepassing van Klimaatdukaten blijven – namelijk het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen die het klimaat veranderen. In dit geval is één Klimaatdukaatspecifiek omschreven als een ‘koolstofeenheid’ – namelijk één kilogram kooldioxide die de koolstofuitstoot vertegenwoordigt die door de verbranding van de brandstof zelf ontstaat, plus de uitstoot door de verbranding van de brandstoffen die werden gebruikt bij winning, raffinage, opwekking en transport. Alle brandstoffen hebben een koolstofwaardering. Lachgas, methaan en andere broeikasgassen worden gewaardeerd in ‘CO₂-equivalenten’ – het aantal kilogram kooldioxide dat dezelfde hoeveelheid opwarming produceert als één kilogram van de gewaardeerde gassen. In het kader hieronder vindt u ter illustratie globale richtlijnen van de koolstofwaardering van de meest gebruikte vormen van energie.

HET VERTALEN VAN UITSTOOT NAAR BRANDSTOFFEN⁵

Schatting van het broeikaspotentieel van gassen die vrijkomen bij de productie of verbranding van brandstoffen.

1 kg kooldioxide = 1 koolstofeenheid.

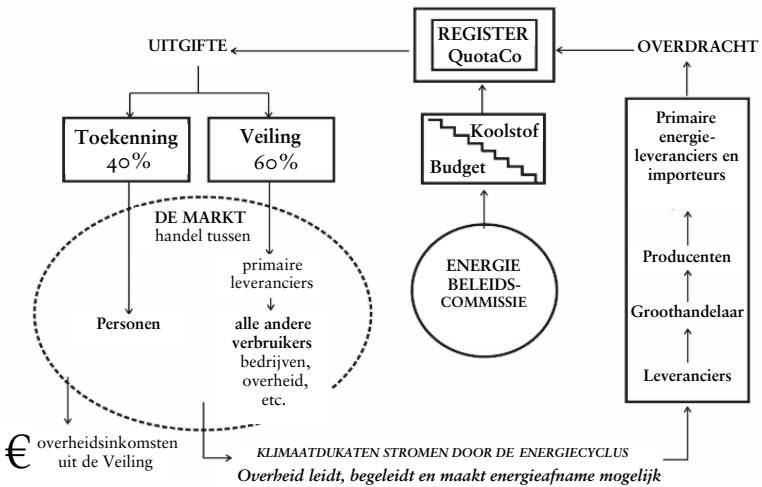
(voor methaan en lachgas zie noot 5)

<i>Brandstof</i>	<i>Koolstofeenheid</i>
Aardgas	0,2 per kWh
Benzine	2,3 per liter
Diesel	2,4 per liter
Steenkool	2,9 per kg
Elektriciteit (nacht)	0,6 per kWh
Elektriciteit (dag)	0,7 per kWh

De markt voor Klimaatdukaten werkt met opeenvolgende stappen. Het begint met het Register (QuotaCo genaamd); dit is een computerdatabase die de individuele koolstofrekeningen van alle deelnemers bijhoudt, vergelijkbaar met de rekeningen die worden bijgehouden voor creditcards en collectieve investeringen.

Het diagram laat zien hoe de Klimaatdukaten op de markt worden gebracht. De Toekenning aan alle volwassenen bestaat uit het directe verbruik van brandstof en elektriciteit door huishoudens en staat voor ongeveer 40% van alle uitstoot. De Klimaatdukaten die dit aandeel van koolstofuitstoot vertegenwoordigen worden onder de volwassenen per hoofd van de bevolking gelijkwaardig verdeeld. (Het energieverbruik van kinderen wordt geregeld in het flexibele kinderbijslagstelsel.) De rest (60%) wordt via de Veiling uitgegeven aan alle andere gebruikers – bedrijven, zzp'ers, openbare instellingen en de vrijwilligerssector; deze uitgifte wordt dan door de banken afgehandeld met behulp van automatische bijbetaling (van de Klimaatdukaten) en automatische afschrijving (van de betaling ervan).

De markt voor klimaatdukaten

Wanneer energieverbruikers brandstof of elektriciteit kopen, dragen zij Dukaten over aan de energieleverancier, waarbij hun rekening wordt aangesproken door middel van bijvoorbeeld hun Klimaatdukaatpas of via automatische afschrijving. De leverancier draagt de Klimaatdukaten over aan de groothandelaar wanneer hij daar energie koopt. Ten slotte draagt de primaire leverancier de Dukaten over aan het Register wanneer hij brandstof oppompt, wint of importeert. Dit maakt de cirkel rond.

Niet alle kopers zullen bij hun aankopen beschikken over Klimaatdukaten – bijvoorbeeld buitenlandse gasten, of mensen die hun kaart zijn vergeten of hun tegoed al opgebruikt hebben. Wanneer zij brandstof kopen, moeten zij tegelijk Klimaatdukaten kopen, om ze te kunnen besteden; dit gebeurt in één enkele transactie waarbij de prijs van de Klimaatdukaten wordt opgeteld bij de prijs van de brandstof.⁶

De overheid ontvangt inkomsten uit de Veiling en de beursmakelaars die de aan- en verkoopprijzen noteren krijgen de handelsmarge. De markt van de uitgifte is de 'primaire

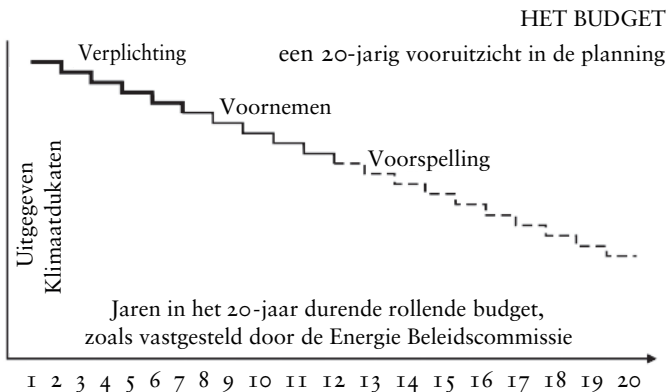
markt'. Alle Klimaatdukaten zijn identiek en kunnen worden gekocht en verkocht op de 'secundaire markt' waartoe alle deelnemers aan het programma toegang hebben. De aankoop en verkoop van Klimaatdukaten gebeurt online via de PC, bij de geldautomaat, aan de balie bij banken, postkantoren, en/of door middel van een automatische overschrijving bij energieleveranciers.

Het Klimaatdukaten Budget

Het 20-jarige Klimaatdukaten Budget is opgedeeld in drie periodes.

- Periode 1 is een 5-jaar durende bindende Verplichting, die alleen kan worden herzien in geval van overmacht.
- Periode 2, het 5-jaar durende Voornemen dat volgt op periode 1, is 'hard'; het is een uitgangspunt dat slechts om bepaalde redenen kan worden aangepast bij de jaarlijkse herziening.
- Periode 3, een Voorspelling van 10 jaar, is een 'strakke richtlijn'.

Het Budget rolt als het ware voort: als jaar 1 voorbij is wordt er een nieuw jaar 20 toegevoegd.

In het systeem staat het Budget centraal. Het waarborgt de voorgenomen reductie van koolstofuitstoot tengevolge van brandstofvergebruik en kondigt de verminderingen aan die nog komen. Een grote teruggang in de koolstofuitstoot vergt tijd; mensen moeten nú maatregelen nemen omdat ze weten hoeveel minder koolstofeenheden in de toekomst nog tot hun beschikking staan. Met het Budget weet eenieder waar hij of zij op de lange termijn aan toe is. Er volgt een automatische beloning in de vorm van lagere prijzen per Klimaatdukaat als de economie zich probleemloos en efficiënt aanpast aan de constant afnemende hoeveelheid Klimaatdukaten die het Budget toekent.

Het Klimaatdukaten Budget wordt vastgesteld door de Energie Beleidscommissie, een onafhankelijk orgaan, zoiets als de Nederlandse Bank van voor de Euro. Dit ontlast de Overheid van de taak het Budget te verdedigen, biedt bescherming tegen het politieke proces en (dit is essentieel) geeft de overheid de mogelijkheid zich te concentreren op het ondersteunen van de economie in het behalen van de doelen die het onafhankelijke orgaan heeft gesteld. Er is een scheiding in functies: de Commissie stelt de ambitieuze doelstellingen van het Budget vast; de Overheid begeleidt de economie in het nakomen van deze verplichtingen.⁷

Vermindering van koolstofuitstoot als gemeenschappelijk doel

Het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen is een uitermate ambitieus en zwaar programma. Het kan alleen worden bereikt als men bereid is deze taak gezamenlijk uit te voeren, met andere woorden, als er een gemeenschappelijk doel is. Het is in het belang van het individu om niet alleen zijn eigen koolstofafhankelijkheid te verminderen, maar ook om samen te werken met anderen en hen aan te moedigen om hetzelfde te doen. Iedereen krijgt een belang in het systeem. Dan groeit het besef dat eigen pogingen om ener-

gie te besparen niet verloren gaan door de verkwisting van anderen en dat het systeem is gebaseerd op rechtvaardigheid.

Klimaatdukaten vormen op twee gerelateerde manieren de basis voor dit gemeenschappelijke doel.

Ten eerste maakt de vastgestelde hoeveelheid duidelijk dat wanneer één persoon veel verbruikt er minder overblijft voor anderen. Uw koolstofverbruik – namelijk de mate waarin u afhankelijk bent van fossiele brandstoffen – wordt ook mijn zaak: ik heb een motief om uw gedrag te beïnvloeden met het oog op wederzijds voordeel: een lagere vraag betekent lagere prijzen.

Het is namelijk in het algemeen belang dat de prijs van koolstofeenheden laag is. Een hoge prijs verhoogt de inkoop-prijs van energie, waardoor de prijzen van producten en diensten in de hele economie stijgen. Uiteindelijk wordt de prijs van de eenheden echter bepaald door de gebruikers, want hoe sneller men in staat is de vraag naar eenheden te verlagen, hoe lager de prijs. Als alle energieverbruikers in de economie erin geloven dat men door het verminderen van de vraag naar koolstofeenheden kan bijdragen in het laag houden van de prijzen, dan wordt men gestimuleerd om gezamenlijk dat doel te bereiken.

Ten tweede, de grote structurele veranderingen die nodig zijn om de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen drastisch terug te brengen (zoals flinke stappen naar een energiesysteem dat werkt op lokale schaal), zijn zeker niet alleen een zaak van individuele inspanning. Dit is geen negatief programma waarin mensen worden overgehaald om minder energie te gebruiken (wat gebeurt door sancties op te leggen, bijvoorbeeld in de vorm van belastingen), maar een positieve en gezamenlijke – zelfs opwindende – stimulans om de economie op andere uitgangspunten te herstructureren en te vernieuwen.

Het is een systeem waarbinnen individuele keuzes worden gemaakt in een sociale en economische cultuur die verstandig is en daadwerkelijk ergens toe leidt. Er is hier sprake van een gedeeld avontuur; het is iets dat we alleen kunnen bereiken met behulp van – en dankzij – de vele mensen die willen mee-

werken. Individuele keuzes binnen het gemeenschappelijke doel zijn heel andere dan de keuzes die het individu in zijn eentje maakt. Anderen maken dat het individu sterker staat. In de huidige wereld waarin de consument individuele keuzes maakt en waar een harde, concurrerende ethiek regeert, is het moeilijk voor te stellen hoe krachtig dat gemeenschappelijke doel kan zijn.⁸